

In memoriam

George (Ġorġ) Mifsud Chircop

(28. VI 1951 Qormi –19. XII 2007 Sliema)

Istusime möödunud aasta maikuus Tšehhimaal kohaliku kuulsa vabaõhmuuseumi laua taga rituaalse aasta töörühma liikmetega ning Ġorġ pidas meile hariva loengu araabiakeelsetest laensõnadest ja terminitest Euroopa suuremates keeltes. Kuidagi arenes jutt sõnalaenudest suurtele mõjutustele kultuuri vallas. Seda kõike sai Ġorġ Mifsud Chircop, Malta folklorist, kuid ettevalmistuselt ka lingvist, endale vabalt lubada. Õigupoolest oli ta varemgi konverentsidel teinud lingvistilisi ekskursse, ikka ennekõike Malta keele alal, ning tutvustas seegi kord malta keelt ja selle grammatikat. Tema ettekanded tänapäevamuistendite seltsi konverentsil, jutu-uuriate seltsi konverentsidel, UNESCO korraldatud konverentsil Lätis ja SIEFi rituaalse aasta töörühma koosviibimistel kõnelesid sünnimaast, selle ammustest ja tänapäevastest kommetest. See oli alati huvipakkuv sissevaade vanasse ja huvitavasse kultuuri, lausa müütilisse, kui arvestada Malta ajaloo või asjaoluga, et Maltal asuvad maailma vanimad suured megaliitehitised, nümf Calypso eluase, seal on tegutsenud Malta ordu ning säilinud omapärane keel ja kultuur. Ta oli selle kultuuri ekspert ja vahendaja kõikjal, kus ta käis, sealse õpetlaskonna esindaja, akadeemiline folklorist, kes oli hariduse omandanud St. Aloysiuse kolledžis ja Malta Ülikoolis.

Rituaalse aasta korralduskomitee aktiivse liikmena tõstatas ta kalendri-, aja- ja rituaalide uurimise üldküsimusi, kuid oli ka meie teejuht Malta kultuuri juurde. Ta oli esimese suure töörühma konverentsi korraldaja ja kogumiku koostaja. Paljud meist olid tookord lihavõtteaegsel Malta saarel esimest korda, vaimustatud plenaarettekannetest ja raskustes kahe sektsiooni huvitavate ettekannete vahel valimisega. Olime tänulikud võimaluse eest saada osa Valetta ja külade lihavõtteprotsessioonidest,

mida aitasid mõista Ġorġi sooja huumoriga ilmestatud ekskursid perekonnalukku, ajalukku, folkloori. Ta rääkis kõigest, mida oskasime küsida. Olime ka vapustatud Ġorġi koostatud päevakavast: ta oli meie saabumised, vaheajad ja minekud määranud kolme minuti täpsusega, mis meile endalegi üllatuseks toimis nagu kellavärk.

Ġorġ Mifsud Chircopi folkloristikarjäär algas rahvajutu-uurijana. Malta rahvajutude kataloog valmis 1978. aastal. Ta meenutas kohtumistel hea sõnaga Lauri Honkot ja tuntud saksa folkloriste, kellest mitmeid pidas oma eeskujuks. Siiski kulus tal märkimisväärselt palju aega õpetamisele (kaks aastat oli ta Malta Õpetajate Assotsiatsiooni president), folklooriraamatute koostamisele, maltakeelsetele folkloori populariseerivatele raadio- ja telesaadetele. Sisuliselt ainukese kutselise rahvaluuleteadlasena oli ta Maltal korruga koguja, õpetaja ja õpetlane. 1997. aastast Junior College'i õppejõuna kasutas ta võimalust üliõpilastelt folkloori kogumiseks ning malta keele ja folkloori väärtustamiseks.

Alati mitme suure ettevõtmisega seotud, väsimatult innustatud folklooriõppe arendamisest kooliprogrammi osaks, unistas ta ikka võimalusest korraldada lastele, põhikooliõpilastele rahvatantsu ja rahvamuusikaansamblid. See aitaks keele ja kohalike kommete säilimisele kaasa – selles oli ta kindel. Ta oli lasteraamatute, kooliõpikute ja folkloorikogumike autor (Praspar miktuba minn Dun Xand Cortis, Manwel Magri Hrejjeff Missijiertna, Il-Legġendi ta' Ġużè Delia).

Tema korraldatud oli Maltal teinegi hiljutine rahvusvaheline konverents – “Wise Fool”, kuhu olid kutsutud jutu-uurijad ja jutustajad Euroopa riikidest. Sellised üritused olid ühtlasi omamaise folkloori ja selle esitajate tutvustused, mille austaja ta oli. Ta ei väsinud imetlemast Malta traditsioonilise rahvamuusika liike, nagu vaimukate riimidega *ghanat*, samuti rahvamuusikuid.

Tal oli ikka mõtteis oma eriala ja selle uurimise laiendamine, millest ta pajatas konverentsi vaheaegadel. Alati tuli jutuks ka abikaasa Marlene ja laste käekäik ning tema Malta sõprade käekäik. Ta oli nende üle õnnelik ja rahul, kuigi lapsed olid kaugel. Ta jõudis oma erialal palju teha, kuid paljud tööd jäid ootamatult pooleli.

Mare Kõiva

George (Ġorġ) Mifsud Chircop

(28 June 1951 Qormi –19 Dec 2007 Sliema)

On 19 December 2007, the leading Maltese folklorist Georges Mifsud Chircop died. Mare Kõiva takes a retrospective look at his life and academic career. The English version is available in vol. 38 of *Folklore: Electronic Journal of Folklore* (<http://www.folklore.ee/folklore/vol38/inmemoriam.pdf>).

Folkloristide kolmas talvekonverents “Lastepärimus ning pärimusmuusika vahetu kogemuse ja meedia mõjuväljas”

Eesti folkloristide viimaste aastate ühissetevõtmiseks on kujunenud talvekonverentsid, millest esimene toimus 2005. aasta detsembris. Kolmas folkloristide talvekonverents sai teoks 24. ja 25. jaanuaril 2008 aastal Karksi vallas Kopra turismitalus. Seekordse konverentsiga “Lastepärimus ning pärimusmuusika vahetu kogemuse ja meedia mõjuväljas” mälestati meie seast vara lahkunud Anu Visselit (16. XII 1952 – 6. IX 2005), kes oleks 2007. aasta 16. detsembril saanud 55aastaseks. Vastavalt Anu Visseli uurimishuvidele olid kõnealusteks valdkondadeks valitud tänapäeva laste- ja noortepärimus ning tantsu- ja muusikatraditsioon.

Lastepärimuse osas oli konverentsi üks keskseid teemasid 2007. aasta kevadel toimunud üle-eestilise koolipärimuse kogumise võistluse tulemuste analüüs. Et kogumisaktsioon oli jätkuks 1992. aastal ühtaegu Eestis ja Soomes aset leidnud analoogsele kogumisvõistlusele, keskenduti ettekandeis paljuski kahe kogumisaktsiooni käigus arhiivi laekunud materjali võrdlustele ja tuvastati mitmeid muutusi. Meenu-tagem, et Anu Visselgi oli seotud 1992. aasta kogumisvõistluse korraldamise ja ainese hilisema uurimisega ning tema sulest pärineb seni eesti folkloristikas ainus lastepärimuse-alane doktoriväitekiri “Lastepärimus muutuvus ühiskonnas” (2005).

Kaksteist ettekannet olid pühendatud laste- ja noortepärimusele, neist viis lähtus eelkõige 2007. aasta kogumisaktsioonist. Piret Voolaiu ettekandes olid vaatluse all mõistatusžanri arengud külaühiskonna miljööd kajastavatest klassikalistest mõistatustest tänapäevaste, sageli, sotsiaalsest kriitikast kantud küsimusteni. 1992. aastal domineerinud nõukogude-temaatika oli 2007. aastal asendunud tarbimis- ja info-tehnoloogiaühiskonna probleemidega (nt nn blondiini- ja viletsa auto naljad). Astrid Tuisk vaatlus oma ettekandes kolme rahva anekdoote kui aja jooksul suhteliselt muutumatuna püsinud etnilisi nalju, mille kaudu lapsed korraldavad oma sotsiaalseid suhteid, ja käsitlevad neile olulisi (nt seksuaalseid ja skatoloogilisi) teemasid.

Risto Järv püüdis visandada argiarvamuste kui ühe folkloorižanri piirjooni ja analüüsis terminoloogia probleeme (nt mõisted *argiarvamus*, *argiuskumus*, *meelelaad*, *maksiim* ja *gnoom*). Mare Kõiva andis oma sõnavõtus ülevaate laste õudusjuttudest, mida on kogutud alates 1970. aastatest. Ta peatus õudusjutu žanrilistel tunnustel, tuues näiteks väga variatiivse ja ajale vastupidava aknalauale astumise (ehk kägistavate kardinat) jutu. Viies koolipärimuse analüüsija, Anneli Baran, tegi ülevaate nn uue põlvkonna fraseoloogiast (killud, ütlushed jms), millest nähtub tänapäeva noorte mõttemaailma ja väljendusviisi tugev mõjutatus massimeediast, eelkõige internetist.

Eda Kalmre ettekanne “Tüdrukute maailm rate.ee päevikutes” näitas, et veebi-päevikud ei toimi ainuüksi tavapärasel päevaraamatu tähenduses, vaid neis sisalduv (nt mängud, ennustused jms) väljendab sõbrakultuuri laiemalt ning viitab sellele, millised kollektiivselt toodetud ja säilitatud arusaamad praegu tüdrukute kultuuris valitsevad.

Pille Kippar osutas oma ettekandes “Kuhu kadusid lastehirmutised?” taas lastepärimuse muutumise tahkudele. Pille jälgis aegade vältel kasvatuslikel eesmärkidel

hirmutusolenditena nimetatud loomulikke ja üleloomulikke olendeid ning tõdes, et tänapäeva laste hädaohte ei saa hirmuolenditega peletada. Lastega seonduvate mütoloožiliste olendite teemat jätkas Reeli Reinause sissevaade jõuluaegsete süssipäkapikkudega seonduvasse pärimusse, mille on suure osas loonud väikeste laste emad. Ell Vahtramäe “Sotsialistlik monopolimäng” oli kantud mängu kui ühiskonna lihtsustatud mudeli ideest. Esineja näitas, kuidas ühe lauamängu eesmärk, reeglite kirjeldus ja strateegiad sobivad nõukogude aja stereotüüpide uurimiseks.

Merili Metsvahi puudutas ettekandes “Pärimuskultuur haridusmaastikule” väga olulist teemat – koolidele mõeldud uue valikaine “Pärimuskultuur” programmi väljatöötamist. Folkloristide hulgas tekitasid elavat diskussiooni nii uue ainekava eesmärkide sõnastus kui ka õpetajale ja õppevahenditele seatavad nõudmised.

Huumoriteoreetilise sõnavõtuga tsensuurist avalikus diskursuses esines Liisi Laineste, kes käsitles leimi kui virtuaalset (või reaalselt) verbaalset agressiivsust avalikus meedias ning vaatles delfi.ee uudiskommentaaride põhjal, kust lähevad huumori ja agressiooni piirid.

Mall Hiiemäe ettekande “Lapsed meelelahutuse ja maagia vahemail” keskmes oli kogukonna noorematesse liikmetesse puutuv kalendritraditsioon, mille põhjal võib järeldada, et paljud omaaegsed tähendusliku aja mõistega seotud maagilised toimingud on usundilise maailmanägemise taandudes saanud uusi funktsioone ja vahetanud ka sihtrühma (täiskasvanute traditsioonist laste traditsiooni).

Talvekonverentsi pärimusmuusika osas puudutati suhteliselt väheuuritud alasid nagu rahvatants ja pillimuusika, lastepärimuse poolel puudutatud tänapäevaste teemadega haakusid ettekanded trükitud laulikute ja aruteludest internetiportaalis.

Budapesti ülikooli uurija Péter Pomozi ettekanne “Eesti kaerajaanide tüpoloogias” käsitles keeletüpoloogiaga sarnasel meetodil tantsude liigitamise võimalusi eesti võib-olla et tuntuima rahvatantsu, nimelt “Kaerajaani” põhjal. Tantsuelementide kombineerumise tõttu on raske otsustada, kust lähevad eri tantsude piirid. Samu-

Kanni Labi (vasakult), Anneli Kont-Rahtola, Jaan Tamm ja Liisi Laineste konverentsiettekandeid kuulamas. Andres Kuperjanovi foto 2008.

ti on teavet tantsimise kohta suhteliselt vähe ning Eesti eri osade kohta erineval hulgal. Eda Pomozi kõrvutas oma muljeid kogumisretkedelt Transilvaania Kalotaszegi piirkonda (2007) ja Kihnu saarele (2005). Mõlemas piirkonnas on pärimuskultuur suhteliselt kaua säilinud ning seal saab jälgida tänapäeval toimuvaid kohanemisi ja muutusi.

Eesti muusikalise folkloori jäädvustamist enne 1940. aastaid kahel rahvapärandi kogumise “kuldalal” käsitles kaks ettekannet. Anneli Kont-Rahtola andis üksikasjaliku ülevaate Kuusalu kihelkonna pillimeestelt jäädvustatud lugudest. Andreas Kalikun jälgis oma ettekandes “Kolm kareliaani ja neli seto laulikut 1922. aastal Obinit-sas. Jäädvustamine ja representatsioonid” eri liiki allikate (päevikumärkmed, laulud, kunstiteosed jm) kaudu Setumaal rännelnud soomlaste, folklorist Armas Otto Väisäneni, skulptor Alpo Sailo ja maalikunstnik Carl Bengtzi suhtlemist kohalike suurlaulikutega.

Helen Kõmmus tutvustas Internetis leiduvaid pärimusmuusika-teemalisi suhtlemisvõrgustikke, näidates, mida ja kuidas kirjutatakse festivalide kodulehekülgedel, eeskätt Viljandi pärimusmuusika festivali Interneti-lehel, pärimusmuusikast peo välisel ajal. Kanni Labi jälgis Eestis trükitud laulikuid ajaloo kontekstis. Tema idee ajendajaks oli olnud Rootsis välja antud väliseestlaste laulik “Sauna taga”.

Esimese päeva õhtul meenutasid Anu Visselit tema kauaaegsed kolleegid. Ingrid Rüütel kõneles “Anust ja tema jäljest eesti folkloristikas” ning Edna Tuvi jutustas eredaid mälestusi meeleolukas ettekandes pealkirjaga “Kakskümmend kaheksa aastat ühes toas Anuga”. Anu Vissel on jäänud kaaslastele meelde tööka, meeldiva ja tagasihoidliku inimesena, kes aastate jooksul uuris, kogus ja avaldas karjaselaule (“Eesti karjaselaule” I–IV, 1982–1992), jäädvustas lastefolkloori, kirjutas huvitavaid uurimusi meediamängudest, eesti kiigekultuurist, uuematest rahvalauludest. 1997. aastal kaitses Anu Vissel lastepärimuse teemadel magistritöö ja 2004. aastal doktoritöö. Viimastel aastatel oli ta süvenenud peamiselt rahvatantsude, tantsuklubide ja folkloorirühmade uurimisse ja salvestamisse. Anu osales arvukates Kihnu ekspeditsioonides ning on Kihnu-ainelise telefilm “Ristsed” autor ja videofilm “Kadripäev Kihnus” kaasautor. Koos vaatasimegi filmi “Ristsed” ja seejärel lõpetas päeva laulmine koos Aleksander Sünteriga.

Konverentsi teesikogumikust võib lugeda, et folkloristide talvekonverentside ideeks on ühendada eri institutsioonides töötavaid folkloriste neutraalsel pinnal, et soodustada dialoogi ja leevendada praegusest konkurentsitihedast ajast tulenevaid pingeid. Arvestades kahel tihedal tööpäeval eri institutsioone esindanud erialainimeste teemasid ja välja öeldud mõtteavalduste rohkust, võib küll kinnitada, et sõbralik dialoog folkloristide vahel on olemas: esindatud olid Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool, sealhulgas ka õpetajate seminar ja Viljandi kultuuriakadeemia, Tallinna Ülikool ja Budapesti Ülikool.

Konverentsi korraldasid Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond ning Akadeemiline Rahvaluule Selts, konverentsi kava ja ettekannete teesidega on võimalik tutvuda veebiaadressil <http://www.folklore.ee/rl/inste/ars/tk08/>. Konverentsi suuri-mad toetajad olid Eesti Kultuurkapitali Rahvakultuuri Sihtkapital ja Tartumaa sihtkapital, palju abi andsid Kopra turismitalu, Eesti Folkloristika ja Kultuuriloo Keskus ning mitmed teised.

Piret Voolaid
Taive Särg

Rudolf Põldmäe 100

Rudolf Põldmäe 100. sünniaastapäeva märkiv Akadeemilise Rahvaluuleseltsi pidulik ettekandekoosolek 28. veebruaril 2008 algas küünalde süütamisega Raadi kalmistul. Asjakohase kõne pidas Heino Räim, sõna võttis ka Tartu vennastekoguduse esindaja.

Pärastlõunaks Eesti Kirjandusmuuseumi saali saabunud tervitas Rudolf Põldmäe foto, mille oli jäädvustanud Richard Viidalepp 1932. aastal Eesti Rahvaluule Arhiivis. Pildilt vaatab vastu raamaturiikli ees istuv noor terase pilguga mees.

Ettekandepäeva sissejuhatuses meenutas Rein Saukas kirjandusmuuseumi heaks töötanud Rudolf Põldmäe kaasaegseid ja Põldmäega seotud olulisi kuupäevi.

Avaettekande pidas Eesti Kirjandusmuuseumi direktor Janika Kronberg (“Veljesto vaim noores Eesti Vabariigis”). Veljesto vaba vaimu, loomingulist mängurõõmu ja akadeemilise tõsiduse põimikut lahates iseloomustas Kronberg Rudolf Põldmäed kui tõelise kultuuriloolase võrdkuju. Kuulajad said ülevaate Põldmäe tegemistest sellis, sealhulgas nn mardiooperite kirjutamisest ja sisust. Janika Kronberg rõhutas Rudolf Põldmäe pärandi jätkuvust ja püsivust.

Mari-Ann Remmel (“Rudolf Põldmäe (Mäe Ruudi) rahvaluulekogujana kodukandis”), kes pärineb Rudolf Põldmäega samast kandist, tõdes ettekande alustuseks, et tal on olnud õnn üliõpilasena Põldmäed kirjandusmuuseumis kohata. Põldmäe kirjutatud tekste on tal nii mõnigi kord vaja läinud. Rääkides suurmehe perest rõhutas ettekandja muusikalembese kodu olulisust Rudolf Põldmäele. Eriti südamlikud tunduvad Põldmäe intervjuud oma emaga, kes lahkesti jagas oma teadmisi järgnevatele põlvedele. Kogumispäevikutest aimub Põldmäe kontekstikeskne, asjalik ja analüütiline töömeetod ja elurõõm.

Arvo Krikmann (“Rudolf Põldmäe rahvanaljandite korraldaja ja publitseerijana”) lahkas põhjalikult Põldmäe tööd rahvanaljandite kartoteegiga, millest autor jõudis ise trükki anda ühe köite. Peale naljandite korraldas Põldmäe ERAs ka vanasõnu. Ettekanne valgustas korraldustöö problemaatikat ja keerulisust uute konspektikaartide kirjutamisest kuni tüüpide segadikus orienteerumiseni. Osaliselt on Põldmäe töö jäänud pooleli. Põldmäe viitab oma naljandisüsteemis Antti Aarne eesti tüübinumbritele, kuid ta teadis, et seda ei saa võtta aluseks hajaainese paljususe tõttu. Kartoteegi lõpus on praegugi esialgsel kujul mitu Aarne liiki, millest jääb selguse tuks, kas Põldmäe jõudis oma töö lõpetada või mitte. Probleeme võis põhjustada ka Põldmäe soov suhtumine vanemasse rahvanaljandisse, mistõttu jäi unarusse uuem. Ettekannet rikastasid näited Põldmäe kartoteegist.

Kristi Metste (“Rudolf Põldmäe kogu Eesti Kultuuriloolises Arhiivis”) kirjeldas Rudolf Põldmäe käsikirjakogu EKLA-s, mis põhiosas koosneb kirjadest, publikatsioonide mustanditest, allikmaterjalide konspektidest, samuti fotodest ja helilindistustest. Kogu varaseimad laekumised pärinevad 1949. aastast, mil muuseumi anti küüditatud Põldmäede materjale. Põhiosas hakkas kogu kujunema 1960. aastatel, kui Rudolf Põldmäe ise vähehaaval oma materjale arhiivi andis, enamik kogust laekus siiski aastatel 1989–1994. Olulisima osa kogust moodustavadki kirjad, millest aimub ajakajalisi probleeme, ning käsikirjad valmis ja avaldamata töödest. Leidub ka

näidendeid ja luuletusi. Osa Rudolf Põldmäe kirjadest asub teistes isikufondides. Kristi Metste, kes ka ise on Rudolf Põldmäega kokku puutunud, iseloomustas teda kui tahtejõulist ja väga visa inimest.

Ettekandepäeva teisel poolel said sõna Põldmäe pere ja järeltulijad. Paavo Põldmäe (“Rudolf Põldmäe teatriloolasena”) kirjeldas Rudolf Põldmäe uurimusi eesti teatri ajaloo alates koolipõlve juhu-uurimustest kuni oluliste analüüsideni eesti teatri algusperioodist, seda enamasti Tartu-põhiselt, lahates ärkamisaja teatritegemise raskusi ja kvaliteedi tõstmise katseid. Paavo Põldmäe hinnangul saaks ka ilmutata jäänud teatrialastest kirjutistest märkimisväärse artiklikogumiku.

Helen Põldmäe pidamatajäänud ettekannet “Rudolf Põldmäe muusikahuvidest” kompenseeris Alo Põldmäe (“Rudolf Põldmäe tegemistest Siberis 1950–1955”) põhjalik ja südamlilik ülevaade pere elust asumisel, mida illustreerisid fotod perealbumist. Ettekanne jätkas ERA juubelikonverentsil (27. ja 28. septembril 2007) peetud ülevaadet Rudolf Põldmäe perele saadetud vanglakirjadest. Kuulajad said osa Rudolf Põldmäe idealistlikust ja demokraatlikust maailmavaatest, mis kuidagi ei tahtnud mahtuda valitseva ideoloogia raamidesse, tegemistest Tšerlakis ehitaja, õpetaja, rahvatantsuringi juhina, ballettmeistrina kohalikus lastekodus ja nukuteatri juhina pioneeridemaja juures, kuhu lavapoiste-näitlejatena olid kaasatud ka tema pojad. Ettekande ja võib-olla kogu päeva liigutavaim hetk oli kirjeldus poeg Alo esmakohtumisest oma isaga.

Pille Kippar (“Mitmekülgne Rudolf Põldmäe”), üks mälestuspäeva organiseerijaist, kirjeldas, kuidas ta uurijana folkloristide elukäikudega tutvudes jõudis Põldmäe juurde. Rudolf Põldmäe erilisust näitab kasvõi seegi, et omaks peavad teda nii folkloristid, kirjandus- ja teatriteadlased, muusikaloolased, kodu-uurijad kui ka bibliofiilid. Põldmäe töö folkloristina on hindamatu, omal ajal oli ta üks produktiivsemaid kogujaid. Pille Kippar rõhutas Põldmäe kogumispäevikute põhjalikkust, aruandlust ja mõtisklusi. Põldmäe oli koguja, väljaandja, toimetaja, korrespondentidega suhtleja, kirjutas ülevaateid folkloristidest ja kogujatest.

Samas on oluline tema töö kirjanduse alal, vennastekoguduse uurijana, teatriaajaloo uurijana. Oluline oli Põldmäe võime näha asju laiemas plaanis, ning kultuuriloo ja oluliste kultuuritegelaste tundmine.

Päeva lõpetuseks avas Alo Põldmäe oma rändnäituse “Muusikaline Neeruti ja Kalevipoeg”, mille rohkeid, looduse muusikalist olemust kujutavaid fotosid autor ise humoorikalt kommenteeris.

Eesti Kirjandusmuuseumi saalis võis ettekannete vaheajal tutvuda ka Rudolf Põldmäe töid tutvustava näitusega, mille koostasid Heino Räm ja Rein Saukas.

Ettekandepäeva toimumist toetas Eesti Kultuurkapital.

Ave Tupits

Presidendi rahvaluulekogumispreemiad 2007. aastal

29. veebruaril 2008. aastal jagati Eesti Kirjandusmuuseumi saalis juba 15. korda Eesti Vabariigi Presidendi rahvaluulepreemiaid parimatele vabatahtlikele kaastöölitele. Preemiad andis üle Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, meeoleu löi Tallinna muhulaste ansambel Munuksed.

Eesti Vabariigi 90. juubeli aastal on vaadatud tagasi vabariigi tekkimisele ja algusaastatele, kuid rohkemgi on kõne all olnud tulevik. Põhjust ettepoole vaadata on ka Eesti Rahvaluule Arhiivil, mis tähistas mullu septembris oma 80. aastapäeva.

Ühelt poolt on arhiivitöö aastast aastasse ikka endine ning omamoodi hämmastavgi on see, kui tänapäevasele kõlavale arhiivi alguskümnenditel välja öeldud mõtted ja probleemid. Üks asi, mis püsib muutumatuna, on arhiivi vabatahtlike kaastööliste võrk. Ikka on olemas inimesed, kes oma vabast ajast pühendavad end kirjatööle, pärimuse meenutamisele ja kirjapanemisele, kaasinimeste küsitlemisele, tänapäeval ka salvestamisele ja filmimisele.

Tänavu tõsteti esile kolm inimest. Nad on kõik erineva vanusega ja erineva, võib isegi öelda, et rahvaluule kirjapanijate puhul mitte päris tavapärase taustaga. Nad kuuluvad erinevatesse maailmadesse. Isesugune on ka nende vahendusel meieni jõudnud rahvaluule.

Endine Võru kooliõpetaja Anna Rinne on mitme viimase aasta jooksul saatnud arhiivile kaastööd ja osalenud kogumisvõistlustel. Kaastööd on ta teinud ka Eesti Rahva Muuseumile ja Ühendusele Eesti Elulood. Anna Rinne ei näe enam lugeda ega kirjutada ning peab paluma kaaslaste abi, seega on kaastöö talle kahekordne vaev. Anna Rinne saadetised paistavad silma sisutihedusega, neis on kujutatud seda, mida ta ise on läbi elanud ja kõrva taha pannud. Asjatundlikult ja heas sõnastuses on kirjeldatud sünnipäeva- ja matusekombestikku, nõukogudeaegseid jõule jm, 2006. aastal saabus kaastöö lillepärimusest. 2007. aasta töö kannab pealkirja "Isikunimed. Kas nimi rikub meest?" ning sisaldab mälestusi, uskumusi ja lugusid seoses inimeste nimedega.

Anna Rinne vahendusel vaatame maailma, milles elasid maaharitud: õpetajad. Teated puudutavad õpinguaastaid Võru ja Läänemaa õpetajate seminarides, õpetajatööd Tsolgo algkoolis I Eesti Vabariigi ajal ning hiljem Võru koolides. Meie kaastöölised ja folkloristid ise on kirjeldanud maal elavate inimeste maailma, kuid traditsioonid väikelinna haritudlaste seas on jäänud varju.

Tänavune teine autasusaaja Maret Lehto elab samuti linnas, kuid oma meeltes ja mõtetes viibib vist küll sagedamini Muhu saarel. Olles pärit Muhu saarelt Suuremõisa külast Mihkli talust, ei kaotanud ta ka Tallinnas toimetajatööd tehes sidet kodukohaga. Tema kaastööd – lindistused, fotod ja käsikirjad – peegeldavad koguja isiklikku suhet kogutuga. Maret Lehto kodutalu naabruses Kõuel elas Kõue Liina ehk Pauliine Vapper, Muhu pärimuse hea teadja ning laulude ja tantsude oskaja. Kõue Liina oli hinnatud nii oma kogukonnas kui ka folkloristide seas. Maret Lehto on arhiivile üle andnud seitse helikassetti laulude ja intervjuudega aastaist 1991–2002, lisaks teemakohaseid fotosid, üleskirjutusi, ajaleheväljalõikeid. Esiletõstmist vääriavad Maret Lehto poolt materjalile lisatud täpsed nimestikud ja muu asjakohane and-

Maret Lehto, Anna Rinne, Toomas Hendrik Ilves ja Jaan Malin. Alar Madissoni foto 2008.

mestik. Folkloorirühm Munuksed käib igal aastal laulmas Muhumaa külades. 2002. aastal filmiti Maret Lehto ja folkloristide koostöös sealsete rahvalaulikute kodukülades ja -taludes laulmist ning arhiivile laekus viis videokassetti väärtuslikku ainet. Munuksed on hea näide nii järjepidevusest kui ka folkloori uuest elust.

Jaan Malin, sündinud ja kasvanud Tartus, on arhiivis peaaegu igapäevane külaline. Ikka on tal tulles midagi arhiivi anda: matusekirjeldus, tudengielu kombekirjeldus või pulmalaulik. 2007. aastal andis ta taas arhiivile üle 300 lk erinevaid kaasaegse pärimuse kirjapanekuid. Valdavalt on tegu Jaani nn pärusmaale kuuluva tudengi- ja malevafolklooriga. Presidendi preemia sai Jaan Malin ka 1998. aastal.

Sidet endiste aegade vahel on tunda ka selles, et rahvaluule kirjapanijate hulgas on lapsed, eriti erinevatest kogumisvõistlustest osavõtjatena. Nii oli see 1938.–39. aasta kohamuistendite kogumisvõistlusel ja 1992. aastal koolipärimuse kogumisvõistlusel. Saavutuseks tuleb aga pidada 2007. aastat, mil kogumistööst võttis osa 2795 last 71 Eesti koolist ning kirjutati 16 800 lehekülge. Nimelt korraldasid Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond (Mare Kõiva, Ave Tupits, Piret Voolaid), rahvaluule arhiiv (Astrid Tuisk) ja Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool (Risto Järv) noorte- ja lastepärimuse kogumise võistluse. Selle eesmärk oli ühelt poolt jäädvustada meie koolilaste maailm just sellisena, nagu see tänapäeval on, teiselt poolt teadvustada noortele nende osa eesti pärimuse ja kultuuri edasikandjatena. Kogumisvõistlust vahendanud õpetajatel oli suur osa kogumisvõistluse õnnestumisel. Oma autasud said nii lapsed kui ka õpetajad kätte 26. mail. Tänu sponsori-tele läksid võitjad koju arvutite, iPodide ja paljude muude preemiatega, õpetajad aga kontserdipiletite ja raamatutega.

Preemiasaajate kõrval tänas Eesti Rahvaluule Arhiiv ka teisi tublisid kaastöölisi. Marika Ahven on salvestanud Setumaalt pärit inimeste laule, jutte ja neid intervjuerinud. Presidendi rahvaluulepreemia saamisest innustust saanud Tiit Birkan on mullu arhiivi lähetanud 433 vihikuleheküljetäit laule, naljandeid, pajatusi jm jutte.

Post on toonud Kaleph Jõulult 276, Leida Oeseljalt 245 lk pikkused mitmekesise ja huvitava sisuga saadetised. Kodavere kihelkonna patrioot Andrus Kilk on aastate jooksul filminud mitmeid seal ja ka mujal Eestis asetleidnud kultuurisündmusi ning annetanud arhiivile oma filme. Marion Selgall on oma lõputöö tarbeks küsitlenud rahvalaulu ja -muusika harrastajaid ning andnud 20 diski üle ka arhiivile. Rapla- maal elav ja töötav õpetaja Lembi Sepp on arhiivi täiendanud kohapärimuse fotode- ga. Anu Soon annetas pulmafotosid oma ülikooliajast. Salme Abe, meie korrespon- dent Muhumaalt on samuti veel vanas eas meile kaastööd saanud. Arvo Lekk, har- rastusfotograaf Ida-Virumaalt on läbi aegade pildistanud mitmeid folklooriüritusi. Aastaid on kestnud Eesti Ingerisoomlaste Seltsi algatatud Eestis elavate ingeri- soomlaste pärimuse salvestamine. Mullu andis töö eestvõtja Liilia Laaneman üle 21 diski lindistusi. Liilia Laaneman pälvis oma töö eest ka Eesti Rahvuskultuuri Fondi Oskar Looritsa nimelise stipendiumi.

Aasta jooksul on tunnustusi jagatud rohkemgi: kevadel kuulutati Rahvuskultuuri Fondi Kristjan Toropi rahvatantsupreemia väärilisteks Triinu Nutt ja samuti ingeri- soome pärimust kogunud Kaja Schultz. Triinu Nutt on aastate jooksul filminud mit- meid rahvamuusikaüritusi. Arhiivi panemist ootavad ka Merlin Lõivu pildistatud setude ettevõtmised, just kalendritähtpäevadega seotud üritused. Kaalukaimatest kollektiivsetest kaastöödest saab tänavu mainida Lõuna-Eesti kohapärimuse pro- jekti raames aset leidnud Urvaste kihelkonna kohapärimuse kogumisretke aastal 2006, kus salvestati 27 diski, osavõtjateks Valdo Valper, Katrina Kink, Kadri Ranna- mäe ja Helen Kästik.

Huvitav on mainida, et rahvaluule arhiivil oli tõeline “Muhu aasta”. Maret Lehto ja Salme Abe saadetisi sai mainitud, koolipärimust kirjutasid Muhu põhikooli lapsed ning Muhu kohapärimuse ja pühapaikade projekti raames laekusid 2006. aastal väli- töödel lindistatu ja filmitu (osavõtjad: Valdo Valper, Katrina Kink, Ott Heinapuu, Ahto Kaasik, Annika Kupits, Helen Kästik, Jüri Metsalu, Mari-Ann Rimmel, Sven Tomson ja Heiki Valk).

Täname kõiki talletajaid-kogujaid ja ootame ka edaspidi rohkelt kaastöid.

Astrid Tuisk

Meditšiinantropoloogia seminar Saksamaal

2008. aasta 2.–4. aprillini toimus Saksamaal Würzburgis töörühma “Netzwerk Gesund- heit und Kultur in der Volkskundlichen Forschung” 11. töökohtumine “Kulturwissen- schaftliche Perspektiven auf Körper- und Gesundheitskonzepte”. 1995. aastal Karls- ruhes loodud ühendus koosneb põhiliselt saksakeelsetest meditsiiniantropoloogia ja terviseküsimustega tegelevatest erinevate erialade teadlastest. Kohtumised toimu- vad kord aastas otse Würzburgi kõrval asuva mäe otsas paiknevas hotellis.

Vaade Würzburgi lossile. Ave Tupitsa foto 2008.

Seekordsest seminarist võttis osa ligi 40 uurijat Saksamaalt, Austriast, Šveitsist ja Eestist, esinejate ja kuulajate hulgas oli nii tunnustatud teadlasi kui ka noori kraadiõppureid.

Räägiti psühholoogia-alastest uurimistöödest (Bernd Rieken, Martin Deschauer), eraldi keskenduti ämmaemandatele, naistehaigustele ja naisarstidele (Margret Jaeger, Marion Schumann, Astrid Seltrecht, Marita Metz-Becker). Mitmed esinejad andsid ajaloolisi ülevaateid erinevatest valdkondadest: mulaažide kasutamine varasematel aegadel ja nüüd (Susanne Ude-Koeller), ratastoolide tehniline areng (Martin Wedeking), muusikateraapia ajalugu (Andrea Korenjak), eesti rahvameditsiini uuringud (Ave Tupits), haiguse kunstiline kujutamine meditsiiniõpikus (Nicholas Eschenbruch). Käsitleti ka seedripuust voodite kui tervisetootte reklaami (Ana Ionescu), Lourdes'i palverännakute pildilist poolt (Dagmar Hänel), telemeditsiini osa patsientide elus (Thomas Mathar) ning “kõhuaju” ehk teooriaid kõhu mõtlemis- ja tundmisvõimete kohta (Tina Ebbing).

Ehkki huvitavad olid kõik ettekanded, jäi siinkirjutajale eriliselt silma-kõrva telemeditsiini puudutav ettekanne, mis kirjeldas patsientide toimetulekut tehniliste vahenditega ning aparaatide ja näitajate mõju patsientide käitumisele – eriti arvestades telemeditsiini kasutamist juba mitmeid aastaid ka Eesti kontekstis. Samuti seedripuust voodite reklaami käsitlev ettekanne, mis juhtis mõtted sinsele tervisetoodete reklaamimisele ja nendega seotud nüanssidele nii tootjate kui kasutajate poolelt.

Seminari lõpetanud arutelul leiti, et Netzwerki kuulujad peaksid tegema tihedamat koostööd ning edasistel seminaridel võiksid olla teemasuunad määratud, jättes siiski ruumi ka vabaks aruteluks. Nii mitmedki tõdesid, et teemade mitmekesisus oli ootamatult meeldiv ja soovitati seda suunda jätkata. Samuti toonitati, kui oluline on jätkuvalt kaasata teadusilma noori uurijaid, pakkudes neile seminaridel vanade olijatega võrdselt esinemisvõimalusi.

Allakirjutanu osavõttu toetas SA Archimedes Kristjan Jaagu stipendiumiga.

Ave Tupits

NEWS IN BRIEF

3rd Folklorists' Winter Conference "Children's Lore and Folk Music in the Field of Influence of Direct Experience and Media"

Piret Voolaid and Taive Särg discuss the winter conference of Estonian folklorists which was held on January 24–25, 2008 in Kopra tourist farm. This year's conference was dedicated to the memory of ethnomusicologist Anu Vissel (16 Dec 1952 – 6 Sept 2005), who would have turned 55 on the 16 December 2007. The topics discussed at the conference were chosen according to Anu Vissel's research interests, so the focus was on contemporary children's and youth lore and dance and music tradition.

Rudolf Põldmäe 100

Ave Tupits reviews the festive Academic Folklore Society lecture meeting held on February 28, 2008 in honour of the centenary of Estonian folklorist Rudolf Põldmäe.

2007 Folklore Prizes of the President of Estonia

Astrid Tuisk introduces the ceremonial event where Toomas Hendrik Ilves, President of the Republic of Estonia, presented the Folklore Prizes to the most prolific folklore collectors in the past year. Musical entertainment was provided by folk group "Munuksed" from Tallinn. The laureates of this year's Folklore Prizes were Anna Rinne, school teacher from Võru, Maret Lehto from Muhu Island and Jaan Malin from Tartu.

Seminar on Medical Anthropology in Germany

Overview of the 11th working meeting "Kulturwissenschaftliche Perspektiven auf Körper- und Gesundheitskonzepte" of the work group Gesundheit und Kultur in der Volkskundlichen Forschung by Ave Tupits. The event was held on 2–4 April 2008 in Germany.